

A Kulin György-díj átadása

A Magyar Csillagászati Egyesület 75. „születésnapján”, november 11-én a Svábhegyi Csillagvizsgálóban tartott sajtónyilvános eseményen adtuk át a díjat Szabados László csillagásznak.

A csütörtök esti programot Kiss László főigazgató, az MCSE elnöke nyitotta meg. Ezt követően Mizser Attila, az MCSE főtitkára rövid ismertetőt tartott a Magyar Csillagászati Egyesület elmúlt 75 évéről, majd ismét Kiss László következett, aki a Jövő perspektívái, amatőr csillagászat és tudománykommunikáció című előadásában kicsit az MCSE elkövetkező 75 évét is próbálta „előre jelezni”, olyan, a csillagászat társadalmi megítélése szempontjából is lényeges kérdéseket is boncolgatva, mint a távoli naprendszerek, exobolygók és a Földön kívüli élet lehetősége. Ezt követően a Kulin család nevében Kulin Eszter köszöntötte a megjelenteket.

Szabó Róbert, a CSFK igazgatója ismertette az MCSE elnökségének döntését: a testület 2021-ben Szabados Lászlónak ítélte a Kulin György-díjat. Az indoklásban a kitüntetett tudományos eredményeiről és az ismeretterjesztésben kifejtett munkásságáról is hallhattunk. Az átadáson megjelent Pokorni Zoltán, a XII. kerület polgármestere, aki a kerületben működő (1989-ben, az MCSE újjáalakulásának évében létesült) Városmajori Gimnázium számára nyújtott át egy ajándék MCSE-tagságot azzal, hogy a Hegyvidéki Önkormányzat jó szívvel támogatja, hogy a diákok minél gyakrabban látogathassanak el a kerületben működő Svábhegyi Csillagvizsgálóba. A gimnázium igazgatója, Dr. Szebedy Tas annak a reményének adott hangot, hogy minél több diák szerez életre szóló élményt a Svábhegyi Csillagvizsgáló programjain.

Rövid állófogadást követően a meghívottak és a sajtó képviselői távcsöves bemutatót vettek részt a nemrég felújított Budapest

Kupolában, ahol Kiss Áron Keve volt kalauzunk. A 60 cm-es reflektor 30 cm-es vezetőtávcsövén át szemlélhettük meg a Holdat és a Jupitert. Köszönjük a szervezést a Svábhegyi Csillagvizsgáló csapatának!



Szabados László és a Kulin György-díj
(fotó: CSFK, Tuba Zoltán/Kepszerk.hu)

Szabados László tevékenységéről

A Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont Konkoly Thege Miklós Csillagászati Intézete a pulzáló változócsillagok kutatásának nemzetközileg elismert műhelye. A Világegyetem távolságskáláját kalibráló cefeida típusú csillagok kutatása kiemelt fontosságú terület a csillagok asztrofizikájában és a kozmológiai kutatásokban, amit a periódus-fényesség-reláció és az azt befolyásoló jelenségek indokolnak. Dr. Szabados László az 1970-es évek eleje óta intenzíven kutatja a cefeidák fizikai tulajdonságait, a csillagfejlődés kimutatható hatásaként fellépő periódusváltozásokat, illetve a kettős és többszörös rendszerekbe tartozó cefeidák esetében fellépő hatásokat. A Hipparcos

asztrometriai mesterséges hold programjába az ő javaslatára vették fel a cefeidaparallaxis-mérési feladatot is. A kapott mérési adatok azt mutatják, hogy a kettőscillagok közé tartozó cefeidák asztrometriai pályája (a pálya menti keringés és a néhány száz vagy ezer napos orbitális periódus miatt) érzékelhetően meghamisítja a Hipparcos méréseiből leszármaztatott távolságokat, amelyek pedig az Univerzum távolságskálájának alapját képezik. A Hipparcos tudományos programjának vezetői ezen eredmény hatására felkérték az Európai Űrügynökség (ESA) újabb asztrometriai űrmissziójának, a 2013 végén indított Gaia változócsillag-munkacsoportjában való részvételre. Utóbbi munkához új kutatócsoportot hozott létre, amelynek tevékenységéhez kétszer is sikerült ESA-támogatást kapnia (2009, 2012). Jelenleg nyugalmazott tudományos tanácsadóként, ill. kutató professor emeritusként folytatja kutatásait a Csillagászati Intézetben.

Dr. Szabados László a tudományos kutatások mellett jelentős írásos és szóbeli tudománykommunikációs (szerkesztői és szerzői) tevékenységet folytat. A Magyar Tudomány – az MTA folyóirata – szerkesztésében 1989 óta működik közre. E megbízatása kapcsán említésre méltó a káoszról és a vízről szóló 2-2, a mágnességgel kapcsolatos, továbbá a röntgensugárzás felfedezésének centenáriuma alkalmából megjelent, valamint több földtudományi és csillagászati tematikus cikkgyűjtemény szerkesztése. Szerkesztőbizottsági tagja a Meteor (a Magyar Csillagászati Egyesület havilapja) és a Fizikai Szemle folyóiratnak. A középiskolások számára meghirdetett diákpályázatok kapcsán szoros kapcsolatban áll a Természet Világa szerkesztőségével. E folyóiratban két különszám szerkesztését és elvállalta (a csillagászat nemzetközi éve alkalmából: Feltárul a Világegyetem, 2009/I; Magyarország ESA-csatlakozása kapcsán: Európával a világűrben, 2014/II). Több száz ismeretterjesztő cikket írt, három népszerűsítő könyvet fordított magyarra, továbbá számos csillagászati film és filmsorozat

magyar szövegét készítette el, illetve 50-nél több ismeretterjesztő könyv (belértve néhány középiskolai tankönyvet is) és számos film szövegét lektorálta szakmai szempontból. A szaklektorálás mellett időnként olvasószerkesztőként is tevékenykedik, így a Park Kiadó kérésére ő volt a stílári szerkesztője Marcus du Sautoy: A prímuszámok zenéje c. könyve magyar kiadásának.

Legfontosabb magyar nyelvű munkái: az Akadémiai Kiadónál megjelent Csillagászat kézikönyv (szerk. Marik Miklós) változócsillagokkal foglalkozó fejezete és a középiskolai Négyjegyű függvénytáblázatok (Tankönyvkiadó) csillagászati táblázatainak összeállítása. A Magyar Nagylexikon csillagászati és űrkutatási címszavainak szerzője, ill. szakmai lektora volt. 2000-től szerkesztőként, majd lektorként részt vesz a Meteor csillagászati évkönyv készítésében. Jelenleg az MTA Nyelvtudományi Intézetében készülő Magyar nyelv nagyszótára csillagászati és űrhajózási vonatkozású szócikkeknek lektoraként is tevékenykedik.

*

Dr. Szabados László az MCSE 1989-es újalakulása óta tevékenyen vesz részt egyesületünk munkájában, 1989 és 2008 között elnökségi tag volt, 2000–2004 között elnöki minőségben irányította szervezetünket. Rendszeresen vállal előadásokat a Polarisk Csillagvizsgálóban és a Változócsillag Szakcsoport találkozóiin. Képeslapgyűjtő, gyűjteményében több mint 1000 csillagászati témájú képeslap található. Szabadidejében szívesen versel, szellemes csillagászati haikui minden csillagászatkedvelőt jobb kedvre derítenek.

Íme egy témánkba vágó, Szabados László által írt haiku:

Stafétabotot
néhai Kulin után
mi visszük tovább

*Magyar Csillagászati
Egyesület*